
Když se Taťána Alexejevna vracela z práce, denně procházela kolem Azarovova domu. Moc se jí chtělo vyjít po schodech nahoru a zazvonit u jeho dveří, i když jí bylo jasné, že kamarád neotevře. O jeho osudu nic nevěděla už dva roky. Na lidovém komisariátu si lidé špitali, že vyšetřování už je skoro u konce a Pavla každou chvíli pustí, jenže ji pokaždé napadlo: co je to za vyšetřování, když trvá už sedm set dní?

V jedenačtyřicátém se pracovalo i o nedělích. Taťána Alexejevna odložila jeden dokument a okamžitě se věnovala dalšímu. Byly to souhrnné zprávy velvyslanců o výsledcích jejich jednání, srdceryvné dopisy Stalinovi i hlášení z řady zemí. Mezinárodní Červený kříž se od prvních dnů války pokoušel navázat s Moskvou kontakt, ale bohužel z toho nic nebylo.

Ženeva navrhovala, aby co nejdřív začala vzájemná výměna zajatců a aby se v mezích možností pomáhalo pokud možno zmenšit útrapy bezprostředně bojujících, jenže najednou se ukázalo, že Sovětský svaz nic takového nezajímá. Lidový komisařiat reagoval mdle, ale nejčastěji se stávalo, že na dopisy ze Švýcarska neodpovídal vůbec.

TELEGRAM

Ženeva 20. října 1941

Lidovému komisaři zahraničních věcí

Moskva

Je nám ctí Vám sdělit, že jsme získali jmenný seznam 2 894 sovětských válečných zajatců v Rumunsku, který Vám předáme prostřednictvím našeho zastoupení v Ankaře. Oznamujeme Vám také, že rumunská vláda nás informovala, že se rozhodla další podobné seznamy neposkytovat až do

chvíle, kdy začne dostávat stejné seznamy rumunských válečných zajatců v Sovětském svazu.

MEZINÁRODNÍ ČERVENÝ KŘÍŽ

„Postupně jsem si po všech těchto výzvách uvědomila, že šéfové skoro všechny dopisy Červeného kříže označovali vždy stejným verdiktem:

NEODPOVÍDAT

Ženeva žádala také o sovětská víza pro dva své představitele, ale Moskva tyto žádosti ignorovala.

Červený kříž naléhal znovu a znovu, jenže lidový komisariát zahraničí na pokyn shora mlčel.

„Celé to martyrium s válečnými zajatci nás dost zdržovalo – lidový komisariát měl na starosti důležitější věci. Navíc nám vysvětlili, že statečně bojující sovětský voják nemůže padnout do zajetí. Nu a pokud se voják přece jen vzdá, mluvíme o něm jako o zbabělci. Je to možná zvláštní, ale tohle jsem nejčastěji slyšela od mužů a tady v Moskvě: Sovětský voják se musí bít do poslední kapky krve. Tečka. Odstavec.“

Počátkem zimy roku jedenačtyřicet Červený kříž zaslal slíbený jmenný seznam sovětských válečných zajatců z rumunské fronty. Když se tento dokument objevil na Tatánině stole, najednou jí přeběhl mráz po zádech.

„Ani sama nevím proč, ale rozhodla jsem se zjistit, zda v seznamech nenajdu i naše příjmení. Obezřetně, aby si toho nikdo nevšiml, jsem začala procházet kartičky přiložené k dopisu a číst na nich jména zajatých vojáků. Rumuni si nedali tu práci, aby je seřadili podle abecedy, tak mi nezbylo než číst dál a dál, dokud jsem nakonec nenarazila na jméno svého muže...“

Nemohlo být pochyb, všechno sedělo – iniciály, hodnost i rok narození. V první chvíli div neztratila vědomí. Takhle asi vypadá dech člověk, který vyběhne na Mont Blanc. A zakouší deficit kyslíku, nebo něco takového.

„Ani nevím, jak to popsat, ale měla jsem pocit, že každou chvíli umřu.“

Třesoucícma se rukama kartičky odložila, opatrně odsunula židli a vyšla z kanceláře ven. Nohy měla jako hadrové a točila se jí hlava. Když se ocitla na ulici, div neskončila pod autobusem. Jakási ženská na ni vztekle vyštěkla:

„Kam se to cpeš?!“

„Vůbec si nevybavuju, jak jsem dobrušila do parčíku a svalila se na zasněženou lavičku. V těch střevíčkách, co jsem zrovna měla na nohou, jsem si připadala doslova jako kráva na ledě. Venku byla hrozná zima, ale já nic necítila.“

Celá se třásla, ovšem ne chladem, ale z toho šoku. Zakryla si ústa dlaní a zkoušela se zklidnit.

„Žije! Žije! Žije!“ zašeptala.

Bylo to jako chvilková smrt. Jako mrtvá pauza. Na Moskvu se valily záplavy sněhu, ale pro ni se v tuto chvíli zastavil čas. Nad zemí se vznášelo ticho. Všechno mlčelo. Jako by někdo vypnul zvuk. Bylo to hojivé mlčení. Taťána Alexejevna se dověděla, že její muž je raněný, ale žije...

Sice je raněný, ale žije...

Musela se okamžitě vrátit do práce, ale nebyla schopná to udělat.

„Neumíte si představit, co se v tu chvíli ve mně odehrávalo!“

Pašo, Paško, a kde jsi asi v tuhle chvíli ty? Ani nevíš, jak nutně bych si s tebou potřebovala promluvit! Jak moc bych potřebovala tvou radu! Ljoška je v zajetí! Umíš si to představit? Ano,

v zajetí! Dostal se do zajetí! No ano, k Rumunům... Jako kde? To nevím. Ale neboj, nedělej si starosti, nikomu to neřeknu...

Tatána Alexejevna se marně snažila zklidnit a všechno si v hlavě utřídit. Má to chápat jako štěstí? Ne! Prožívala všechno možné, ale radost v tom rozhodně nebyla.

Tak zaprvé – Ljoša žije.

Zadruhé: Je v zajetí! Ale proč je v zajetí? Jak se mu zrovna teď vede? Jak se k němu chovají? Je v pořádku? Utrpěl těžké zranění... Ale co to znamená? Byla to kulka? Nebo výbuch? Nebo bodák? A nemá třeba amputovanou ruku nebo nohu? Ačkoli, ať už je to jak chce, teď žije, a to je nejdůležitější! Chtějí ho vyměnit, což znamená, že už opravdu brzy bude doma! Já ho obejmou a budeme zase spolu! Ljoša, Asja a já...

Zadruhé... Vlastně ne, zadruhé už máme – že je Ljoška v zajetí.

Takže zatřetí: Ljoša je v zajetí, pročež je jasné, že o tom nemám před nikým ani špitnout... Ano, před nikým!

„Ale proč?“

„Co proč?“

„Proč jste s nikým nemohla mluvit o tom, že váš manžel je v zajetí?“

„Protože jsem neustále měla na paměti rozkaz č. 270, který v srpnu otiskly všechny noviny:

Velitele a politické pracovníky, kteří si během boje strhají distinkce a pak zběhnou do týlu nebo se vzdají nepříteli, je třeba považovat za zavilé dezertéry, jejichž rodiny by měly skončit ve vězení, protože jde o rodiny zběhů, kteří porušili přísahu a zradili svou vlast.

Ve skutečnosti však bylo všechno ještě mnohem horší. Tatána Alexejevna pracovala na lidovém komisariátu zahraňičí. Tam platila direktiva, podle níž mohly být rodiny vojáků, kteří se vzdali a padli do zajetí, nejen odeslány na patnáct let do lágru, ale i popraveny. Což byl její případ.

„Předpokládám, že jste nezapomněl, jaké dokumenty mi přišly do rukou a kde jsem se narodila...“

Byla to past. Najednou, v jediném okamžiku bylo všechno nohama vzhůru. Bylo to jako léčka, jako osudem dokonale nastražená železa... Její muž se stal nepřítelem lidu, takže úplně stejným nepřítelem je i ona.

Musím jít! Musím se okamžitě vrátit do práce! opakovala si neustále a vstala z lavičky. Jak se tak vracela na lidový komisiát, horečně přemítala o tom, že musí okamžitě jednat. Je neuvěřitelné, jak rychle dokáže hlava fungovat. Milion kombinací za vteřinu. Okamžité rozhodnutí. Přes mlhu, která jí zastírala oči, šlapal mozek dokonale. Jako nejlepší šachista světa horečně probírala nejrozmanitější kombinace...

„Nemyslete si, že se chci nějak vytáčet, to rozhodně ne! Jsem si velmi dobře vědoma, jaké na mně spočinuly viny. Zaujalo mě něco jiného: Je až podivuhodné, jakou rychlostí, opravdu bleskově, ve vás může splasknout svědomí. Pšouk – a je to! Na odlidštění postačí zlomek vteřiny...“

Kolikrát jsme se během různých sedánek po pár sklenkách s přáteli dohadovali, co se může a co ne!

„Tak tohle bych neudělala v žádném případě! Takhle bych se nezachovala, ani kdyby mi hrozila smrt! Zradit? Vy snad šlíte! Nebo někoho pomluvit? Nikdy! Všechno přece má své meze! Co elementární morálka?! A lidská čest?! Určitě už jste slyšeli, jak někdo na někoho napsal udání... Ale mohla bych něco takového udělat já? No to ne! Samozřejmě v žádném případě! Nebo někoho obelhat... Takový nesmysl! To bych neudělala, ani kdyby mě mučili. A kdyby na tom závisely životy mých dětí? Tak stejně – přestat být člověkem by mě nedonutilo nic!“

A jak taky jinak! Jenže ve skutečnosti to nakonec všechno bylo mnohem složitější... Pokud je člověk v něčem opravdu zdatný, tak je to schopnost dohody se sebou samým...“

Když už stoupala po schodech, klepala se ukazovákem jako roztřeseným kladívečkem po zubech:

Uvažuj, proboha uvažuj... Dopis Červeného kříže je napsaný ve francouzštině. To znamená, že jména zajatců jsou v latině. Takže pokud si to někdo z našich přečte... Pokud si toho někdo všimne a všechno si porovná, tak pochopí, že na seznamu je i můj muž... Ačkoli, to je málo pravděpodobné. Naši se něčím takovým zabývat nebudou, práce mají beztak až nad hlavu. Koho by ta jména mohla zajímat, zvláště když jsou jich skoro tři tisíce! Kdo by to všechno četl? A co naše holky? Jenže pokud vím, ty na frontě nikoho nemají. Jedině Lenka snad měla muže na frontě, ale ten padl už začátkem podzimu. Takže pokud jde o úřad, mělo by to být v pořádku... Výborně, hlavně klid a nedělat si starosti... Klid, hlavně klid, a jedeme dál... Naši si ničeho nevšimnou, protože to nechají plavat, zato NKVD... To je něco docela jiného – NKVD... Teď to přeložím a postoupím to dál. Za několik dní pošlou seznam válečných zajatců od nás na NKVD, a tam už se soudruzi vynasnaží a do práce se pustí hned. Ti se na frontu rozhodně nechystají, protože oni svou svatou válku vedou tady v týlu. Čím víc lidí pošlou za katr, tím větší chválu sklídí. Ale na NKVD nejspíš půjde jen překlad seznamu. Co kdybych tam udělala překlep? Třeba bych ve jménu změnila jednu slabiku... Srovnávat překlad s originálem nikdo docela určitě nebude. No a kdybych změnila jedno písmeno v iniciálách, začnou hledat někoho úplně jiného... Jenže jakou slabiku změníte ve jméně Pavkov? Kruci, že ty ale máš příjmení, Ljoško! Ne, slabiku měnit nemůžeme! A pak – když nikoho nenajdou nebo pochopí, že něco nehraje, zažádají si o originál a všechno okamžitě vyjde najevo. Ačkoli, jsme vůbec povinni poskytnout jim originál? Kdo by to tak mohl vědět! Koho se na to zeptat? Nene, ptát se na takové věci v žádném případě nemůžu! A nebylo by tedy nejlepší Ljošu úplně vyškrtnout? Jenže to zase nebude sedět

počet zajatců. Na jedné straně se NKVD nejdřív nic nedoví a bude hledat o jednu příbuznou mív – a porovnat počty vojáků na seznamu můžou jedině tady, u nás...

Tak tedy – Taťána se chystala zachránit sebe i muže, ale zatím si ještě pořád neuměla představit, jak to udělá. Když vstoupila do kanceláře, nedala na sobě pokud možno nic znát, posadila se ke stolu a plně se soustředila. Především se rozhodla podívat se na dokument ještě jednou. Třeba se mi to jen zdálo... Co když ten v seznamu není můj muž!

Ale kdepak, je to tak – v rumunském zajetí se ocitl právě on, právě Alexej.

Na dlouhé přemýšlení nebyl čas. Rozhodnout se musela hned. Nejdřív tedy přeložila dopis Červeného kříže a pak se pustila do kartiček se jmény. Obvykle si s dokumenty poradila mnohem rychleji, však v tomto případě ji brzdila naprosto pochopitelná síla. Po dvou a půl hodinách ale přece jen dospěla až k němu, k Ljošovi.

A co když nikoho hledat nebudou? Přece jen je válka... Copak teď je čas na nějaký boj s vlastními občany? Proč by pronásledovali nás, když nepřítel vytrvale útočí? No nic... klídek... dej se do kupy... a myslí, myslí... pokud možno objektivně. Válka je sice válka, ale ti mládenci mají plno vlastní práce... Tak si představme, že seznam do rukou dostanou oni... To by znamenalo, že nějakou úpravu bude třeba udělat... Ovšem kdyby pochopili, že jsem seznam upravila já, tak jdu rovnou před popravčí četou, to je hotová věc! Anebo bych jim to všechno měla vyklopit sama? Co když se vytaším s upřímným doznáním? Kdoví, třeba by mě nechali na pokoji... Třeba se s nimi nějak dohodnu. A nakonec mě budou dávat za příklad. Řeknou: tak se podívejte, tomuhle říkáme opravdová komunistka – zjistila, že její muž je nepřítel lidu, a tak se ho zřekla! To je přece z propagandistického hlediska moc podařená historie! Když dám svědomí sbohem, tak se

přínejmenším budu moct postarat o Asju. Řeknu, že ke zrádci národa se nechci znát. No jasně, takhle jim to řeknu: Odpusťte naší rodině, soudruzí! Nebo že bych požádala o rozvod? Jsem si jistá, že Ljoša by mi rozuměl. Nezachraňuju sebe, ale Asju. A nepochybuju o tom, že on by se zachoval stejně. Ljoška mě miluje... a z ničeho by nás nevinil... Ačkoli ne... Ne, ne a ne! Tohle všechno je cesta do pekel... Jakmile ti se dovědí, že manžel úřednice, která má přístup k tajné dokumentaci, přešel na stranu nepřítelů, okamžitě zatknou i mě. Hrůza, taková hrůza...!

„Proč jste zmlkla?“

„Prosím?“

„Ptám se, proč jste zmlkla. Co jste tedy nakonec udělala?“

„Jak to myslíte?“

„No ptám se, co jste udělala s tím seznamem!“

„Aha... To už si nepamatuju...“

„Jak to myslíte – nepamatuju?! Vždyť jste mi to právě všechno převyprávěla, do nejmenších detailů!“

„Ale to byl žert, Sašo, opravdu jen žert... A kdy jindy bych měla žertovat, když ne teď? Vždyť je to všechno legrace, no nemám pravdu? Zapnete televizi – a tam zrovna ukazují lidi, kterým se po těch časech nostalgicky stýská. Protože mnohým z nich se beze strachu žije těžko. Co jsem udělala? A co jsem asi tak mohla dělat? Jak byste se v mé situaci zachoval vy?“

„To nevím, na to se takhle rovnou odpovídá těžko.“

„Tak takhle rovnou se odpovídá těžko... No vidíte, a já to taky měla těžké. Ještě ráno jsem byla obyčejná sovětská žena, k níž nikdo nemohl mít žádné výhrady. Mé svědomí bylo čisté. Prožila jsem velmi poctivý život, nikdy jsem nikoho neoklamala ani nepodrazila... Jenže najednou, v poledne studeného pošmourného dne mi osud k vyřešení předložil hodně těžký

úkol... Jak je to v té písni? A co teď, co teď s tím, opustit já neumím, zapomenout neumím, to udělat neumím...“

„To je ale píseň o něčem jiném...“

„No to je pravda... tam se zpívá o něčem jiném... A co jsem udělala? Něco, čeho jsem pak celý život litovala...“

Seděla u svého psacího stolu a zírala na manželovo příjmení. V rumunských kartičkách bylo, ale v ruském překladu seznamu, který pořizovala, ještě ne. A byl nejvyšší čas jednat. Kdyby do ruského soupisu muže uvedla, tak by se zachovala poctivě, ale riskovala by život nejen svůj, ale i dceřin. A když tam to jméno nenapíše? To by znamenalo, že je tu šance uvěznění se vyhnout, jenže Taťána Alexejevna se bála, že na NKVD si toho všimnou.

„Představte si člověka, který hraje šachy sám se sebou a zapisuje si všechny tahy. V místnosti kromě vás nikdo není, vy zrovna hrajete černými a ukradnete z šachovnice jednoho jediného pěšce. Jak se zachováte? Zadokumentujete tu krádež? Jak se to mohlo stát – pěšec tu byl, a teď není. No a co, třeba si toho nikdo nevšimne! Koho by zajímala nějaká obyčejná šachová partie...“

„Tak co jste udělala?“

„Co jsem udělala? Co jsem udělala... Nastrčila jsem tam jiného člověka...“

„Ale jak?“

„To je jednoduché – obsadila jsem jednou figurou dvě pole...“

Když zkrátka přišla řada na Alexeje, Taťána do seznamu ještě jednou zanesla předchozí jméno. Číslo 567 a 568 dostal jeden a tentýž voják, ale nebyl to Ljoša, nebyl to její muž. Po Pavkinovi měl následovat Pavkov, ale ona jen zopakovala jméno vojáka, o němž jinak zhola nic nevěděla, kdežto vlastního manžela do seznamu nezapsala.

Sousedka zmlkla. Napila se čaje a pak se její pohled od šálku přestěhoval ke mně.

„Já vím, co si teď myslíte – jak se mohla zachovat zrovna takhle? Proč nevyškrtnla i jiné a zachránila jen samu sebe? Proč

nepřepsala celý seznam? Po mnoha letech mě napadlo, že jsem to opravdu mohla udělat takhle. Možná jsem skutečně měla zkomolit všech těch skoro tři tisíce jmen... V takovém případě bych slídily na nějaký čas zmátla, jenže ti by na všechno velmi brzy přišli a došlápli si jak na mě, tak na ostatní... Takže tohle nešlo – hrdinské by to rozhodně nebylo a nemělo by to žádný smysl...

Ale co to má za smysl, mluvit o tom teď? Stejně jsem se takhle nezachovala... Byla to zbabělost? Určitě ano. A téhle viny se zbavit nesnažím. Byla to ode mě tenkrát podlost, což chápu, ale věřte mi, že život mě za to potrestal dosti tvrdě...“

Nevěděla, kdo byl ten voják. To nevěděla. Taťána Alexejevna chápala, že to určitě bude stejný sovětský občan jako její muž, taky zraněný, jen s tím rozdílem, že v seznamu figuroval o řádku výš, a tak se v něm najednou ocitl dvakrát. To je přísně vzato celé! Toho chlapce neznala, ale po stopě jeho rodiny vypustila hned dvě smečky.

„Řekla jsem si, že na NKVD budou tenhle překlep nejspíš považovat za obyčejné přehlédnutí. A pak – pokud opravdu hodlali sebrat všechny manželky těch zajatců, tak je čekalo plno práce, protože museli najít a zatknout možná tisíce žen. A soudruzi se sotva budou obtěžkávat takovými maličkostmi, jako je jeden lidský osud, přesvědčovala jsem samu sebe.“

Všechno odevzdala a slíbila si, že bude žít jako dřív. Nic se nestalo, opakovala si v duchu, vůbec nic. Prostě překlep. Nejspíš ta písárka znepozorněla a jedno jméno opsala dvakrát. Takže nejlepší by bylo zavolat na NKVD a všechno říct, ať jí pěkně srovnají.

„Byla jsem si jistá, že si s tím poradím. Věřila jsem, že v sobě najdu dost sil a že ta hora dokumentů, která se na mě neustále valila, pomůže zapomenout: Když jsem seznam dopsala, odevzdala jsem ho. V ruské verzi, která měla podle mých odhadů putovat na NKVD, Alexej už nebyl.“

Mezinárodní výbor Červeného kříže
s hlubokým zármutkem sděluje,
že voják Dělnicko-rolnické Rudé armády
Anton Bessonov (nar. 1925)

byl těžce zraněn v boji na finské frontě. Z bojiště ho vynesli
finští vojáci a poté byl dopraven do finské polní nemocnice
č. 58, kde přes veškerou snahu zdravotnického personálu
zachránit mu život svým zraněním 9. prosince 1941 podlehl.

Tyto informace jsme získali od jeho kamarádů, kteří s ním
leželi ve stejném lazaretu.

V souladu s předsmrtným přáním zesnulého Vás prosíme,
abyste tuto smutnou zprávu předali paní Bessonovové
z vesnice Jemereno v Kalininské oblasti. Křestní jméno a po-
vahu jejího příbuzenského svazku se zesnulým vojákem jsme
nezjistili.

Předem děkujeme za laskavost a znamenáme se v doko-
nalé úctě

Mezinárodní výbor Červeného kříže

Mezinárodní výbor Červeného kříže si Vám dovoluje sdě-
lit, že voják Rudé armády

Dmitrij Semjonovič Kurilenko

zemřel na četná zranění 14. 11. 41 nedaleko Gorlovky
(Ukrajina) směrem na Nikitovku. Pochován je vpravo od
asfaltové silnice, směřující z Gorlovky do Nikitovky, a to za
mostem, pod nímž vede železniční trať.

Uvedené údaje jsme získali od Italského červeného kříže.
Jména a příjmení zesnulého se ve zprávě neuvádějí.

V dokonalé úctě se znamená

Mezinárodní výbor Červeného kříže

Ústřední agentura pro záležitosti válečných zajatců

Bruno Delhoff

Červený kříž telegrafoval dál. Taťána Alexejevna den za dnem poplašeně čekala další zprávy ze Ženevy. Jak tak pročítala příběhy padlých vojáků, jasně si uvědomovala, že už příští dokument může být potvrzením smrti jejího muže.

Červený kříž Vám s upřímným zármutkem oznamuje, že voják Rudé armády... – ale ne, naštěstí nepadl, naštěstí je jen raněný, tohle naštěstí není on, ale někdo jiný...

„Ubíhaly týdny. Dostali jsme spousty dalších telegramů, ale já o Alexejovi stejně jako předtím nevěděla nic. Vůbec nic nového. Utrpěl těžké zranění. V jednom seznamu se vyskytoval, z druhého byl vyřazen. Díky mně. Je v rumunském zajetí. Těžce raněný.

V rumunském zajetí.

Těžce raněný.

V rumunském zajetí.

Ještě pořád?

Nebo už ne?

Těžce ranění jsou na obtíž.

Těžce raněné nikdo k ničemu nepotřebuje...“

Válčící strany se zpravidla snaží v první řadě vyměnit těžce raněné. Je s nimi spousta starostí. Není kdy zachraňovat vlastní lidi, tak kdo by se maloval s těmi z druhé strany? To dá rozum. Červený kříž se znamená v dokonalé úctě a k tomu připojuje nový seznam těžce raněných... Jen si to přečtete, ti co nevidět zemřou...

„Jednou za mnou přišla Lena, to byla ta písárka, která začátkem září ztratila muže, a povídá:

„Hele, Taňko, ty jsi přece taky to...“

„Co máš na mysli?“

„No jako že ses narodila na Západě, žejo?“

„Ano, v Londýně.“

„No vidíš... A já tady pořád něco přepisuju a upřímně nechápu, co se vám asi tak honí hlavou...“

„Jak to myslíš?“

„Jak, jak... prostě co nosíte v hlavě vy Evropani, to by mě zajímalo...“

„Ale já jsem stejný sovětský člověk a stejná sovětská občanka jako ty, je to úplně stejné, to mi věř!“

„Jasně, jasně, to já všechno chápu, ale tys tam žila, tak snad musíš vědět, co těm lidem vrtá v palici!“

„Přesně totéž, co nám, Lenko.“

„Že totéž? Tomu nevěřím! Protože pokud uvažujou jako my, tak proč nám posílají všechny ty dokumenty?“

„Jaké dokumenty?“

„No všechny ty dopisy, co v nich mudrujou o každém padlém vojáčkovi. Proč to dělají? Co tím sledují? Tohle nechápu! Bojujou desítky zemí, umíraj státisíce lidí, a ty klauni ze Ženevy nám posílají dopisy... Třeba dneska jsem ztratila plno času na tři vojáky někde od Kyjeva. Ty kluci jsou mrtví, jenže údaje o příbuzných žádný. Tak co teď po mně chtějí? Abych vyrazila na Ukrajinu a někde na hlavním náměstí křičela, že by jako byly k mání tři mrtvolky?“

Někdy mám takovej pocit, pokračovala, že ty Švýcaři nás prostě chtějí paralyzovat. Nedali se nakonec do holportu s fašistama? Co je jim do toho, jak to u nás vypadá? Co je jim do toho, že nějaký naši padli? A když už, tak proč nepošlou jeden společnej seznam? To si myslej, že my tu nemáme na práci nic lepšího než si dopisovat s příbuznýma? Však až skončí válka, tak to snad pochopěj sami!“

„Řekla bych, že to považují za důležité,“ odpověděla jsem co nejklidněji, abych Lenu nepopudila ještě víc.

„Jak důležitý?! A pro koho je to důležitý?!“

„Třeba pro mě. Já bych ráda věděla, kde je teď můj muž.“

„A co by to ovlivnilo?“

„Všechno, Leno, fakt všechno.““

Odhodila nedopalek a vrátila se do kanceláře. Pak pohlédla na kalendář a uvědomila si, že už několik let kouří. Uklidňovalo to. Den co den s hrůzou očekávala úmrtní oznámení. Každou noc přemítala o rodinách, kterým nedokázala pomoci. Představovala si ženu, kterou vystavila nebezpečí zatčení rovnou dvakrát; v hlavě jí neustále znělo jméno neznámého vojáka a Táňa doufala, že si manželku nestihl před válkou pořídit. Táňa velmi prožívala, že nemůže tisícovkám sovětských matek sdělit, že jejich nejbližší žijí, stejně jako mnoha dalším zase nemůže oznámit, že jejich příbuzní jsou po smrti.

„Jak to udělat, říkala jsem si. Pořídit kopii seznamu a rozeslat ho? Vždyť bych ani neměla dost peněz na známky! A pak – všechny dopisy odcházející z Moskvy kontrolovala superpřísná cenzura. Nebo ty ženy vyhledat a osobně si s nimi popovídat? Jenže tehdy jsme všichni pracovali bez jediného dne volna, takže jsem ani neměla možnost město opustit. Teprve teď jsem chápala, že jsem se dopustila neuvěřitelné hlouposti! Původně jsem si myslela, že jsem našla dobré řešení, jenže ve skutečnosti to byla ta nejhorší varianta ze všech myslitelných! Jak mě něco takového vůbec mohlo napadnout?! Mohla jsem tam přece zanést jakékoli neexistující jméno, ale místo toho jsem volila něco, co rovnou bilo do očí! Jaká já byla husa, že jsem stejné jméno uvedla dvakrát! Jak jsem vůbec mohla uvěřit tomu, že na NKVD takovou očividnou anomálii nikdo nepostřehne?! Jakmile uvidí to zdvojení jednoho jména, hned pochopí, že tady to smrdí! opakovala jsem si pořád. Místo toho, abych tam zaznamenala smyšlené jméno a odvedla tak pozornost od naší rodiny, sama jsem udělala vše pro to, aby čmuchalové nejen způsobili pohromu v rodině neznámého vojáka, ale rovnou si přišli i pro mě...“

O možném uvěznění přemýšlela hodinu co hodinu. Taťána Alexejevna se bála jak o muže, tak o dceru. Nebezpečí číhalo v každém okamžiku a v každém koutě. Očekávala nevíтанou

návštěvu. V každém, kdo se na ni podíval, ba v každém kolemjdoucím tušila soudruha, který se na ni vzápětí vrhne. Když uložila Asju, skoro celou noc se zaposlouchávala do zvuků projíždějících aut a usínala ve tři ve čtyři ráno, když už byla na-prosto vyčerpaná.

Připravovala i plán útěku. Její jediný kamarád se ocitl za mřížemi. Ljošovi rodiče žili tady v Minsku, takže se v té době ocitli na okupovaném území, a tak Taťána Alexejevna váhala. Pokaždé když vymyslela nový plán, hned v něm objevila nějakou slabinu. Bylo třeba jednat, jenže ji neustále svazoval strach.

„Mateřský instinkt moc nepomáhal, ale aspoň nutil k opatrnosti. Bála jsem se. Měla jsem dojem, že všechny cesty mého labyrintu míří do vězení. Šla z toho opravdu hrůza. Opravdu. Byl to takový tlak, že by dokázal připravit člověka o rozum.“

Připadala si jako vězeň, kterého přemístili do cely pro odsouzenec k smrti, ale neznámo proč ho zatím nepopravili. Cítila pistoli v týle, studená hlaveň se přímo dotýkala hlavy, ale kat neznámo proč spouští prozatím nestiskl. Trvalo to den, dva, dvacet dva... Po několika měsících byla ze všeho tak vynervovaná, že se chtěla sama udat.

„Byla jsem stále nemocná. Organismus se hodně opotřebovával. Na čemž ostatně není nic zvláštního – vždyť dokonce i nejkrutější ortel je nakonec humánnější než nejistota.“

Čas od času se jí zdál stále týž sen: muž ji bral za ruku a vedl ji k dlouhému dřevěnému mostu.

„Podívej,“ říkal jí, „tenhle most jsem postavil já. Bud' opatrná, protože na zábradlí už mi nezbyl čas...“

Most vedl přes hlubokou propast a zmítal se v silném větru. Jít přes něj, vlastně raději lézt, bylo třeba mimořádně opatrně. Pokaždé když došli doprostřed, manželé neznámo proč nepokračovali dál, ale přistoupili až k samému kraji. Alexej Taťánu uchopil za ruku a navrhl jí, aby se posadili. Strašně se bála, ale

poslechla. Taťána Alexejevna svésila nohy dolů a dívala se, jak hluboko přehluboko pod ní šuměly droboučké modravé smrky. Most se houpal a ona celá tuhla hrůzou. Prosila Alexeje, aby šli dál, jenže manžel už po jejím boku nebyl. V nejděsivějším okamžiku jejího života najednou zmizel. A ona seděla uprostřed mostu a chápala, že kdyby se třeba jen pokusila opřít se o ruce a vstát, most sebou okamžitě trhne a ona se zřítí dolů...

—
V dubnu dvačtyřicátého Červený kříž zaslal ještě jeden dokument. Tentokrát Rumuni nabízeli k repatriaci 632 sovětských vojáků. Když se Taťána přesvědčila, že se na ni nikdo nedívá, přečetla si celý seznam znovu. Jednou, a pak ještě jednou...

„Prošla jsem to několikrát, ale Ljošu jsem tam nenašla.

Ljoša tam není...

Že by se uzdravil?

Nebo aspoň trochu vzchopil?

Uprchl?

Nebo ho přesunuli do jiného tábora?

Nebo je snad už na cestě do Moskvy?“

Mohla se uklidňovat tím, že její manžel žije, mohla se pokoušet sebe samu přesvědčit, že je v naprostém pořádku, mohla alespoň zkusit sama sobě říct: Alexej je v pohodě... Slyšíš? Slyšíš, ty huso?! Podívej se do zrcadla a řekni si: Alexej se má bezvadně! Řekni si to tiše a klidně... Nadechni se a vyslov to... Alexej je v pořádku! Jenže to nedokázala. Po několika měsících děsivého tlaku to ale Taťána Alexejevna vzdala. Už neměla sil. V novém seznamu Ljošu zase nenašla, a tak se vyděsila, že je mrtvý...

„Jednou jsem na chodbě uviděla svého nadřízeného Podceroba, tak jsem vyskočila od stolu a vyběhla za ním.

„Potřebovala bych si s vámi promluvit, Borisi Fjodoroviči!“

„Připadáš mi nějaká rozhozená, Táňo...“

„Musím se vás na něco zeptat, je to moc důležité!“

„Poslouchám tě...“

„Co bude s našimi válečnými zajatci?“

„Jak to myslíš, Táňo?“

„Co bude s našimi vojáky, kteří padli do zajetí?“

„A proč se ptáš?“

„Řekla bych, že mezi nimi je i můj muž...““

Podcerob si ji změřil pozorným pohledem:

„A kde, Táňo?“

„Vlastně ne, úplně jistá si tím nejsem... Prostě jsem od něj už dlouho nedostala jedinou zprávičku, a tak mě napadlo, jestli se náhodou neocitl v zajetí...“

„No... S tím si starosti nedělej. Sama víš, jaké problémy máme i tady s poštou... Běž si po své práci, to bude v pořádku!“

„Borisi Fjodoroviči... Můj muž je na rumunském seznamu!“

Takhle se rodil rozsudek smrti. Vybuodovala celé město a uprostřed něj náměstí. Vypiplala si kata. Na náměstí stloukla popravistiště a sama na ně vystoupala. To vše během pár vteřin. Podcerob se na ni mlčky zadíval a ona pochopila, že si právě vyřkla ortel. Jakmile Podcerob zaslechl to o rumunském seznamu, lehce ji popostrčil k oknu, rozhlédl se na všechny strany a tiše se zeptal:

„Jsi si tím jistá?“

„Ano.“

„Myslíš poslední seznam těžce raněných?“

„Ne, v posledním není, ale viděla jsem ho v tom, co nám poslali začátkem zimy. Proto si dělám takové starosti...“

„Zapomeň na to!“

„Jak to myslíte, Borisi Fjodoroviči?“

„Prostě zapomeň, slyšíš mě?!“

„Ale to já nedokážu!“

„Podívej se... Už se nevrátí! Nikdy, rozumělas mi?! Tvůj manžel ze všeho nejspíš umře v lágru, a kdyby se mu náhodou podařilo odtud utéct a dostat se k našim, tak jde okamžitě před tribunál! Krucipráce, to mi tak scházelo! Už teď tu na práci pořádně nikoho nemám! Takže – nikomu ani slovo, slyšelas mě?!“

„Ano... Ale co s ním teda bude, Borisi Fjodoroviči?“

„Nic...“

Podcerob prudce shrábl papíry, které si předtím odložil na parapet, a vyrazil chodbou dál. Ještě pořád si cosi mručel pod nos a Taťána pochopila, že se dopustila osudové hlouposti. Položila hlavu na špalek sama. A kromě toho taky Ljošovu a Asjinu.

„Povinností mého šéfa v takovéto situaci bylo okamžitě napsat hlášení. Kdyby si to nechal pro sebe, byl by to služební zločin, protože by kryl potenciální agentku přímo na půdě lidového komisariátu. Zmizel za dveřmi a já pochopila, že do mého zatčení (teď už docela určitě) zbývá pár dní...“